

tetés; ebben az esetben az ültető lyukba Agritoxot kell hinteni. (Egy lyukba 6 gramm elegendő.)

Eddigi kísérleteim eredményének szélesebb megvalósítása különösen nehéz feladatot jelent, mert szakembereink — részben az erdészet hosszú termelési időszaka, részben pedig a nyári erdősítés munkáját kísérő sok objektív nehézség miatt — igen nagy mértékben hajlamosak arra, hogy mind az elmélet, mind pedig a gyakorlat terén a hagyományokhoz ragaszkodjanak. A megszokás és hagyomány hatalma, a sokféle egyéni erdőművelési nézet a legjelentősebb akadályok, amelyeket az erdőgazdaságban le kell győzni. Ehhez a küzdelemhez segítségemre lesz ebben a — talán merésznek mondható — sok türelmet és áldozatot kívánó kísérletezésben az a gondolat, hogy erdőgazdaságunk fejlesztését kívánom szolgálni.

Gondolatok az őzállomány szabályozásához

RÁCZ SÁNDOR vadász

Vadállományunk egyre fokozódó mértékben népgazdaságunk anyagi forrásává válik. A vadgazdálkodás fejlesztésének egyik feltétele, hogy vadállományunkat mennyiségi és minőségi vonatkozásban is rendezzük. Bár ennek feltételei csak részben adóttak, a cél mégis az, hogy a kevés szakember a nagyvadas területen ne csak általánosságban vett vadászati szolgálatot teljesítsen, hanem főfeladatának tekintse az állomány szabályozást is. Igaz, hogy ezt a feladatot még jó felkészültségű szakember is csak úgy tudja eredményesen ellátni, ha a rábízott területet, az azon lévő vadállományt ismeri, azt gondosan át tudja tekinteni.

Vadgazdálkodásunkat a lelövési tervek útján szabályozzuk. A terv készítésének előfeltétele a vadállomány ismerete. Az első feladat tehát az állomány számbavétele. Ezt követi — a tárgyévét megelőző tél és egyéb körülmények tekintetbe vétele után — a lelövési tervnek az elkészítése.

A továbbiakban az őzállomány helyes szabályozásával kívánok foglalkozni. Számbavétel alatt nemcsak mennyiségi megszámlálást, hanem minőségi számbavételt kell érteni. A számbavételre szerintem nem a tél a legalkalmasabb. Mivel elsősorban az őzbakok szemléléről van szó, ezt hosszabb időre kell előirányozni. A számbavétel több hónapon át tart, mégpedig szerintem március elejétől június végéig. Ezt a megfigyelés-sorozatokat akkor kezdjük, amikor az őz a tél végén kiválik téli csoportjából, keresi a napfényt és a télen annyira nélkülözött friss zöldet. A téli vadszámlálás gyakran hamis képet ad, mert egyes kedvező helyekre nagyobb távolságból is bejön az őz, de ezt a helyét nem tartja meg. Főleg ligetes erdők és mezők őzeinél tapasztalható ez a körülmény. Az őzek tavasszal már korán kiválnak leendő nyári tartózkodási helyükhöz közeli rétekre, fiatalosokba és mezőkre, s ott az egyes őzeket és őzcsaládokat rendszeresen és gyakran meg lehet figyelni. A megfigyelést őzbakonként az agancsképződés jellegzetességeire kell kiterjeszteni. Ezzel egyidőben kell a nemek arányát is megállapítani. Az őzállomány mennyiségét az határozza meg, hogy területünk mennyi őzet képes eltartani anélkül, hogy leromlana, vagy környezetében kárt tenne. Bár ez a szám szinte minden területen más és más, sok mindentől függ, — sok vitára adott és fog még okot adni, — de arra mindig gondoljunk, hogy a *túlzott vadsűrűség csökkenti a vad testsúlyát*. Ha mi nem szabályozzuk a vadsűrűséget, a természet végzi ezt el helyettünk. A testsúllyal pedig az agancssúly is csökkenni fog. Nem teljes az a lelövési napló, ahol a lőtt vad zsigerelt súlya nem szerepel minden egyes tételnél. „Kevés őz, jó őz”. Ez viszont nem jelenti azt, hogy másik végletbe essünk és a létszámot túlzottan leszorítsuk.

Normális állapotok közt és a kívánatos 1 : 1 ivararány biztosításával kb. 30—35% szaporulatra számíthatunk, tehát a lelövési tervezésnél (bak és sutakilövés) nem kell nagyon aggodalmaskodni. De a ragadozók és egyéb károsítók fékentartása, megfelelő téli etetés és hóékezés elengedhetetlen követelmény! Tehát, ha az 1 : 1 ivar-

arány megvan és a jelenlegi állományt akarom fenntartani, akkor a lelövési keret az állomány egyharmadáig is emelhető. Bátorabban kell a suták kilövését is előirányozni.

A bakok kiválasztásánál elsősorban azok korát kell megállapítani. Ha ezt nem idejében kezdjük el, hanem pl. júniusban, akkor már elkéstünk!

A tavalyi gidák mint elsőéves bakok, tavasszal még az anyjuk mellett vannak. Áprilisban agancsuk még fejlődésben van, egyesek már ilyenkor elválnak kortársaiktól, mert testben erősebbek és agancsuk magasabb. De még anyjuknál vannak, tehát nem kétséges, hogy elsőévesek. Ilyenkor próbáljunk tipikus jeleket megállapítani, hogy amikor anyjuktól már távol lesznek, akkor is megismerhetők legyenek. Az előrehaladott fejlődésű egyévesek sokszor kisebb hibákat mutatnak: szűk vagy széles agancsállás, görbülő száruk, egyenlőtlen szármagasság stb. Ne tévesszenek ezek meg bennünket. Ezek agancstömeg szempontjából az egykorúak felett állanak, tehát a jövőendő legjobb anyaga áll előttünk. Ezeket, mint gyenge második agancsú bakokat nem szabad kilőni.

Az első agancsú bakok selejtezése már azért is fontos, mert az állományt alulról kell felépíteni. Erős tél és magas hó után ne bánjunk szigorúan gyenge agancsú egyéves bakjainkkal. Egy elkövetkező normális télen és jó táplálkozással hibáikat kijavíthatják még, ha díjazott bak nem is lesz belőlük. Második agancsú és ennél idősebb bakoknál az agancsszemlén már kiesnek azok, amelyek durva és nem javítható hibát mutatnak: dugóhúzó agancs, gombnyársas, erősen szűk állás és gyenge villás agancs. Jó második agancsú bak már hatos legyen! De a kilövendő sorába fog tartozni az a középkorú bak is, mely 6-os ugyan, de örökösen közepes, vagy gyenge minőségű lesz. Erre különös figyelemmel legyünk, mert kormeghatározás nélkül ezeket felismerni a legnehezebb. Az örökös közepes bak rendszeren a gyenge gidák oktalan kímélésének az eredménye.

Szabály az, hogy öreg bak legkorábban tisztítja agancsát, amely már március végén, április elején fényes. A középkorú bak agancsa április második felében van készen. A második agancs csak május elején. Az egyéves bak (első agancsú) esetleg csak július végén lesz készen agancsával.

Az első agancsú bak már május végén, június elején vörös. Utána következik vedlésben a két éves. Az öreg bak néha még június végén is foszlott csuhát hord, tehát nyári vedlése ennek a legkésőbbi! Ezeket az időhatárokat kísérvük mindig figyelemmel. Az idejében megkezdett és állandóan végzett megfigyelés az élő őz kormeghatározásának alapja, lelövési idényben már nehéz az őzbak korát megállapítani. Így a lelövési idő elején tisztában vagyok állományom legtöbb tagjával és nem engedem üzekedni azt a bakot, amelynek előbb ki kell esnie, mert minőségrontó. Olyan években, amikor az agancsfejlődés gyenge, gyengébb bakjainkat is kíméljük, mert csak időleges hanyatlásról van szó, agancsukat a következő évben ki fogják javítani. Egyes szakírók szerint nehéz tél után még a gombnyársas első éveseket is kímélni kell. Ilyenkor legnehezebb a selejtezés.

Az élő őz felismerésének, meghatározásának legjobb szemléltetőeszköze a fénykép. Rajzok sokszor idealizálnak vagy túloznak.

Az agancs megbírálásánál az a régi szokás, mely szerint annak magasságát a füle fölött egy tenyérynire stb. mérték, nem teljesen megbízható, mert az őz fülének állása, annak mozgatása miatt változó. Reggel, a harmattól még csillogó agancs többet mutat, viszont a szűk állású agancs a valóságnál magasabbat. Oldalról nézett agancs szárának vastagságát a túlsó szár meghamisítja. Helyes képet akkor alkot-hatunk egy bakról, ha az agancsot elülről, vagy még jobb, ha hátulról nézhetjük. Hátulról „sűrűt” mutató agancs tömege nem fog bennünket megcsalni. Tetőszerűen lejtő rózsa és mélyen ülő agancstö öreg bakra vall.

Összegezve az élő őzbak ismertetőjeleit, általában a következők jellemzők:

Első éves baknál az orr feletti fehérés folt hiányzik, az arc egyszínű szürkésbarna színezetű, sötétes. Legelőször színesedik ki, június elején már vörös. Agancs-tisztítás június. Első agancsát csak februárban veti el. Agancsforma nyársas, ritkán

---

Jugoszlávia egy hosszabb fásítási program keretében 1966-ig összesen 275 000 ha kopár, 550 000 ha cserjés és rontott erdővel borított területet kíván szakszerűen be-telepíteni, illetve felújítani. A gyorsan növényöző fajokot előnyben részesítik. 1961-ig kerekén 35 000 ha nyárest telepítenek. A fásítási tervben fasorok és szélvédők telepítése is szerepel. (AFZ. 1957. 10. 142.)

villás; kívánalom, hogy a füle magasságát elérje. Agancstő vékony, hosszú és összehajló. Viselkedése játékos, nyugtalan, kíváncsi és a veszéllyel nincs tisztában. A lábak hosszúnak tűnők, kecses, könnyed testforma és hosszúkas összbnyomást kelt. Nyaka ívelt, vékony és a gerinccel törést zár be.

A második éves bak arcszínére jellemző a sötétes homlok és az orr fölött mutatkozó feltűnően fehéres folt. Még mindig hosszú nyak és hosszúnak látszó lábak. Agancsa villás, de jó baknál feltétlenül hatos! A homlokcsap még hosszú és vékony, de már párhuzamosba átmenő. Vedlése későbbi, mint az első évesé, de hamarabb tisztít és hamarabb is vet el.

A hároméves baknál is előfordul még a fehéres orrfolt, de már nem olyan jellemző és széles szürkésbe átmenő. Testre már derekasabb, a nyak rövidebbet mutat. Viselkedése óvatosabb. Fiatal bakot tavasztól közelében nem tűr meg és elkergeti. Színeződése későbbben fejeződik be, tisztítása április második felében kész. A háromévesnél idősebb bak megkülönböztetése már nehezebb. Az arcszín még sötétes, szürkés-barna, tónusa eléggé változó.

A kor előrehaladásával nagy jelentősége van az úgynevezett szemüvegnek. Ez a szem körül többé-kevésbé jól kivethető fehéres gyűrű, amit néha még gyenge fényenél is megismerni. Ez általában négyéves korban jelentkeznek először a szem felső részén. A szem alatt ez a világos félkör rendszeren csak 6—7 éves baknál látható. Idősebb baknál a szemet a világos gyűrű egészen körülveszi. Nem minden baknál van ez meg, de eléggé általános jel. Az öreg bak óvatos. Még hívásnál is legkésőbb és szelet fogva ugrik be. Későn vált ki legelni és korán vált vissza. Közeliében tavasztól kezdve még sutát sem tűr meg, bakot pedig egyáltalán nem. Homlokcsavarja rövid és vastag. Az agancs, — kivéve az örökösen gyenge bakot, — tömör, vaskos, az ágak rövidülnek, később ágvesztés áll be. A nyak rövidnek látszó, vastag, fejét nem tartja magasan, mint a fiatal bak és a nyak a gerinccel nem mutat erős törést. Az összbnyomás a testben rövid, zömök. Az arc a későbbiekben őszes, szürkés lesz. De ez más mint a kétéves világos álarca! Az öreg bakok agancsára jellemző az úgynevezett tetőrözsza.

Mindezt tudni azért fontos, mert megfigyelésünk helyes vagy helytelen voltát a teritéken lévő baknál már csak utólag igazolhatjuk. A tévedés bizonyítása már késői. Teritéken legbiztosabb támpont az alsó álkapocs fogazata, de az agancstő rövid, vastag volta, a homlokvarrat stb. még eléggé megbízható támpontok. A kiállítások gazdag anyaga mutatta, hogy éppen a legjobb örökítő bakok nagyrésze esik ki korán az állományból, amelyeknek még pár évig ott lett volna helyük a területünkön. Ám ha van egy bakunk, mely április közepén készen van agancsával és június közepéig még nem mutatott kiszíneződést, de agancsa közepes hatos, nem fog bennünket megteveszteni! Bátran kilőhet, mert a korban már benne van és többet nem várhatunk tőle. De, ha egy hatos bakunk június elején már színes és fehéres álarccal jelenik meg, nem bánom, mert a jövő jó bakja áll előttem és tudom róla, hogy kétéves és nem örökös közepes.

Az ivararány fenntartása, illetve elérése érdekében elengedhetetlen a sutakilövés tervezése. Aki ezt elhanyagolja, nem érti meg ennek törvényszerű szükségességét és vét az állománya ellen. De a válogatás nélküli sutalövés talán még nagyobb hiba! Főleg a „meddő suták” keresése és kilövése súlyos tévedéseket és kárt okozhat, ezért meg kell szüntetni. Sok suta mellől esik el egyik, vagy mindkét gidája, ragadozók, emberek, kikaszálás, vagy más ok miatt, az illet helytelenül meddőnek nyilvánítják, pedig a következő évben ismét gidákat vezetne. A lelövés utáni vizsgálat az esetek legnagyobb részében megállapítja, hogy a „meddő suta” vemhes volt. Kíméljük tehát az öreg és középkorú sutákat. Leghelyesebb a sutakilövéskor a gyenge gidákat kiválasztani és a második éves, még gidákat nem vezető suták közül a gyengébbeket kilőni. A második éves suták felismerését télen az is megkönnyíti, hogy ezek szeretnek bak testvéreikkel együtt járni. Ha gidát vagy gidákat lövünk ki, ezek ellövése után, — ha gyenge —, bátran ellőhetjük az anyját is. De mindig először a gidát lövjük ki, mert az anya nélküli gida biztos pusztulásnak néz elébe. A gida-lelövések ideje december és január. Inkább januárban lövjük ezeket. Suta és gida lelövések legjobb ellenőrzője a súlyadat. Az állomány helyes szabályozása évek múltván nemcsak a jó agancsokban, hanem a súlyadatokban is mutatkozni fog, mert a kettő egymástól nem választható el. A gyenge, súly alatti gidákat ne kíméljük, mert helyettünk a tél ezeket úgylis el fogja távolítani, de ha meg is maradnak tél végéig, majd a télutó végez velük!

Az elmondottak nem selejtezési előírások, inkább néhány gyakorlati megfigye-

lés közreadása, melyeket kezdő vadászok felhasználhatnak. Ezek a megfigyelések szakkönyveinkből is hiányoznak.

A vadászterület őzeltartó képességére nem tértem ki, mert ennek megbírálása esetenként más és más. Az állomány megközelítően pontos ismerete azonban nagyon fontos és ez csak úgy képzelhető el, ha a hivatásos vadászok nem kell idejét teljes egészében a terület berendezésére és vadföldjeire fordítania, hanem idejéből marad a vadmegfigyelésre is. A gyakorlat általában azt mutatja, hogy egy vadász mintegy 3000 kh területen tud nagy munkája mellett eredményes vadmegfigyelést végezni. A terület nagyságának növekedésével ez egyre kevésbé lehetséges.

Célszerű, ha megfigyeléseinket néhány szavas feljegyzésben rögzítjük, vagy ha megfigyelt bakjainkról, illetve azok agancsáról vázlatszerű rajzot készítünk, főleg a különös ismertetőjelű agancsokról. Egyes vadászterületeken régen — és ma is — térképen jelölték meg az őzek előfordulását, ami áttekintést ad a területen elhelyezkedő őzek sűrűségére. A vadászati berendezések közül legnagyobb segítséget megfigyeléseinkhez a minél több magasles, a sűrű cserkészúthálózat és a lesernyők alkalmazása ad. Távcső 7-szeres, vagy annál nagyobb nagyítású legyen. A vadföldek lehetőleg sakktáblaszerű elhelyezése és megfelelő veteménnyel való ellátása vadállományunk sűrűségi elrendezésére jó hatással van és elősegíti megfigyeléseinket.

EGYESÜLETI HÍREK

Az egyesület elnöksége július 5-én elnökségi ülést tartott, amelyen a napirend pontjaiként a jogi tagdíjak felhasználásának kérdését, a külföldi tanulmányutak előkészítését és egyesületi vándorgyűlés rendezését vitatták meg.

A főtítkárt ismertette az 1957. évi költségvetést, majd az elnökség úgy döntött, hogy az egyesület az erdőgazdaságok jogi tagságából befolyó tagdíjak 40%-át juttassa vissza a vidéki csoportoknak, főként a helyi rendezvényekkel kapcsolatban felmerült költségek fedezésére. A csoportoknak igényelni kell a felhasználni szánt összeget, majd el kell számolni.

A főtítkárt bejelentette, hogy az egyesület költségvetési kerete lehetővé teszi korlátozott keretek között külföldi tanulmányutak szervezését. Júniusban a MTESZ. képviselőjében részt vett a Romániai Mérnökök és Technikusok Szövetségének (ASZIT) közgyűlésén és ott a román erdészek felvetették, hogy szívesen vennék a közös kapcsolatok kiépítését. Ennek alapján az elnökség úgy döntött, hogy ebben az évben Romániába szervez tanulmányutat, amelyre elsősorban a vidékieket kívánja bevonni, akiknek eddig még nem volt alkalmuk külföldi utazásra.

Az egyesületi költségvetés lehetővé teszi azt is, hogy az ősz folyamán egyik helyi csoportnál vándorgyűlést szervezzenek. A vándorgyűlés helyéül az elnökség a recski csoportot javasolta, kívánatosnak tartja azonban, hogy ennek megszervezésébe a szomszédos mátrafüredi csoport is kapcsolódjék be.

A főtítkárt tájékoztatta továbbá az elnökséget az elmúlt évi közgyűlésen javasolt *Kaán Károly emlékmű* elkészítéséről. A tervezett emléktábla helyett mellszobor készül Kaán Károlyról, amely előreláthatólag az év végére készen lesz.

A különféle indítványok sorában felvetődött az erdész szakképzettséggel rendelkező dolgozók szakmai megkülönböztetésének kérdése is. Az elnökség úgy döntött, hogy az oktatási bizottság a felvetett kérdéstről dolgozzon ki részletes javaslatot, amelyet a helyi csoportok bevonásával széleskörben vitassanak meg. Ennek alapján lehetne olyan végleges javaslatot kidolgozni, amely alkalmas lesz a felsőbb szervek további lépéseinek előkészítésére.

*

Az egyesület helyi csoportjainál a következő szakmai továbbképző előadásokat tartották:

Szegeden *Tury Elemér* a Sziki termőhelyek elbírálása fásítási szempontból; Nyíregyházán *Fuisz József* Belterjesség az erdőgazdaságban;

Pécsent *Molnár István* Gyéritéseink gyakorlati kivitelezése;

Keszthelyen *Lámfalussy Sándor*: Az egyszerű motorfűrészek használata és a fagyártmánytermelés;

Esztergomban *Matolcsi Andor* Termőhelyfeltárás és erdőtüpusmeghatározás a Pílisi Erdőgazdaság területén címmel.

*

A debreceni csoport Püspökladányban erdőnevelési bemutatót tartott, amelyen *Tóth Béla*, az ERTI tudományos munkatársa az erdőnevelés elméleti vonat-

kozásairól tartott előadást. Az előadás után bemutatásra kerültek a felszabadító és elegyarány szabályozó tisztítások, törzskiválasztó és növedékkösző gyérítések, valamint az ezekkel kapcsolatos törzselemző felvételek. A bemutatót egy magtermőállomány törzskiválasztó gyérítés kijelölésével fejezték be.

A gödöllői csoport a püspökszilágyi erdészeti rendezésében a Magyar Tudományos Akadémia vácrátóti Botanikai Kutató Intézetében tartott szakmai továbbképzést Dr. Mándy György kutató a fajok rügyfakadási hőigényének meghatározásáról, dr. Kárpát István kutató pedig a dunaártéri erdőtípusok meghatározásáról tartott előadást. A Tudományos Akadémia egy éve végez megfigyeléseket az erdészeti is fontos fajok rügyfakadási hőigényének szükségletéről. Az eddigi kutatás eredménye az, hogy legkisebb hőfoknál fakad a magas-köris, 30 C°-nál pedig a bükk, fehéreper, virágosköris. Az erre vonatkozó megfigyelés nálunk még nincsen megszerveve. Az erdészlakok mellett kellene erre a célra külön kertet létesíteni, ahol az erdészek megfelelő képzés után pontos, szakszerű megfigyelést végezhetnének.

A dunaártéri erdőtípusok meghatározásának munkálatai 1950-ben indultak meg. Kéthetes ankét vezette be ezt a munkát. Ezt követte az ártérben lévő állami területek feltérképezése. Továbbá az előadó ismertette Morozov és Kajander tudományos megállapításait. Az előadás résztvevői végül megtekintették a 42 kat. holdon elterülő botanikuskeretet, amelyben 7000 lágyszárú növényt és 1100 fát és cserjét tartanak nyilván.

A kecskeméti csoport által a kunadaci kísérleti erdészeti területén rendezett erdőtelepítési tapasztalatcserén Dr. Magyar Pál tartott előadást az alföldi ronított erdők átalakításáról.

Az egyesület erdőművelési szakcsoportja Szilvásváradon helyszíni vitát rendezett a szalajkavölgyi természetvédelmi terület kezeléséről és ezen belül szálalóerdő kísérleti terület kijelöléséről. A helyszíni bejárás előtt dr. Róth Gyula Kossuth-díjas egyetemi tanár rövid előadást tartott a szálalóerdő főbb irányelveiről, majd Bánki Gyula az ERTI tudományos munkatársa ismertette a tervbevetett szálalóerdő területét és állományviszonyait. Vita után a bizottság a következő határozatot hozta:

1. A természetvédelmi területen álló erdő kezelésében a szálalási elvet kell érvényesíteni.

2. Szükséges, hogy a rendkívüli feladatok végrehajtásához a Nyugatbükki Állami Erdőgazdaság a mostani létszámon felül még egy erdőmérnököt állítson be a szilvásváradai erdészethez.

3. Az erdőgazdaságnak a felmerülő feladatok megoldásához megfelelően fel kell készülnie.

4. Szükséges, hogy az OEF erdőrendezési főosztálya az érintett erdő üzemtervét rétegvonalas térképpel készíttesse el. A fatömegfelvételt a 16 cm mellmagassági átmérőnél vastagabb fák bemérésével kell elvégezteni.

5. A helyszínen a jövőben tapasztalatcseréket kell tartani.

6. A szálalóerdőkísérleti területtel kapcsolatos teendők elvégzését az ERTI szakirányítása mellett az erdőgazdaság üzemi részlettervébe be kell építeni.

AZ ERDŐ — Az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa.

Felelős szerkesztő: KERESZTESI BÉLA, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa.

Szerkesztőbizottság: BABOS IMRE, a mezőgazdasági tudományok doktora, dr. BALASSA GYULA, dr. HARACSI LAJOS, KÁLDY JÓZSEF, KOCSÁRDY KÁROLY, MADAS ANDRÁS, PÁRIS JÁNOS, SALI EMIL, SZÖNYI LÁSZLÓ.

A szerkesztő helyettese: JEROME RENÉ. Technikai szerkesztő: ÁKOS LÁSZLÓ.

Felelős kiadó: A Mezőgazdasági Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat igazgatója.

Szerkesztőség: Budapest, V., Kossuth Lajos tér 11. Országos Erdészeti Főigazgatóság.

Előfizetéseket felvesz a Mezőgazdasági Könyv- és Folyóiratkiadó V. Bp. V., Beloiannisz u. 8. Csekk számlaszám: 61.268

Megjelent 2300 példányban. Előfizetési ára egy évre: 60 Ft, negyedévre 15 Ft. Megjelenik minden hónapban.

40329-689/2-Révai nyomda, Budapest, V., Vadász utca 16. (Felelős: Povárny Jenő)

